

בין שליח למשלח הרב מואיז נבון

בראשית פרק לב

(ד) וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב מַלְאָכִים לְפָנָיו אֶל עֶשָׂו אָחִיו אֲרָצָה שְׁעִיר שְׂדֵה אֱדוֹם :

משנה מסכת ברכות פרק ה .. שלוחו של אדם כמותו ...

תוספות יום טוב מסכת ברכות פרק ה משנה ה

ששלוחו של אדם כמותו - וילפינן ליה מדכתוב (שמות יב) "ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל" דודאי לא היו שוחטין כל ישראל אלא ששלוחו של אדם כמותו. הר"י [ועיין מ"ש ברפ"ב דקדושין]:

~ שליח לדבר עבירה ~

תלמוד בבלי מסכת קידושין דף מב עמוד ב

והא דתנן: השולח את הבעירה ביד חרש שוטה וקטן - פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים, שילח ביד פיקח - פיקח חייב;

בית הבחירה למאירי מסכת קידושין דף מג עמוד א

אף על פי שאין שליח בדבר עבירה מכל מקום ראוי להזהר שלא לגרום תקלה שכל הגורם תקלה נקראת היא על שמו הרי הוא אומר לדוד על מעשה אוריה "ואותו הרגת בחרב בני עמון"

ואמאי? נימא: שלוחו של אדם כמותו! [יתחייב שולחו ולא השליח - רש"י] שאני התם, דאין שליח לדבר עבירה, דאמרינן: דברי הרב ודברי תלמיד - דברי מי שומעים? [אנציק' תלמודית- כלומר:

- המשלח יכול לומר שחשב שהשליח לא ישמע לו לעבור על דברי הרב - הקדוש ברוך הוא - שאסר לעשות הדבר.
- ויש מפרשים שלא מפני שסבור שלא ישמע לו, אלא כיון שעל השליח לשמוע לדברי הרב, נמצא שהשליחות היא באיסור ואינו יכול מצד הדין להיעשות שליח על כך]

יש שליח לדבר עבירה בשלושה דברים

אנציקלופדיה תלמודית כרך א, אין שליח לדבר עברה [המתחיל בטור תשכה]

בשלושה דברים ריבתה תורה שליח לדבר עבירה: בשליחות-יד*, בטביחה ומכירה ובמעילה*. בשליחות יד: אמר לשלוחו לשלוח יד בפקדון שחבירו הפקיד בידו, חייב השולח, שנאמר: "על כל דבר פשע" (שמות כב: ח), לרבות אמר לעבדו ולשלוחו; בטביחה ומכירה: אם הגנב שלח שליח לטבוח או למכור השור או השה הגנוב חייב בתשלומי ארבע-וחמשה*, שנאמר: "וטבחו או מכרו" (שמות כא: לו), מה מכירה אינה מתקיימת אלא על ידי אחר אף טביחה על ידי אחר, או: וטבחו או מכרו, "או" לרבות את השליח, או: תחת, לרבות את השליח; במעילה: השולח שליח למעול בקדשים, השולח מעל, שבמעילה נאמר: חטא ובתרומה נאמר: חטא, ולמדו בגזירה שוה, שכשם שבתרומה עושה על ידי שליח, כך במעילה חייב על ידי שליח.

תלמוד בבלי מסכת בבא מציעא דף י עמוד ב [עם תרגום קל]

... האם יש מאן דאמר "חצר" משום שליחות נחשב? והתניא: "אם המצא תמצא [בְּיָדוֹ הַגְּנֵבָה]" (שמות כג) - אין לי אלא "ידו", גג חצירו וקרפיו [מחסן עצים] מנין? תלמוד לומר "המצא תמצא" - מכל מקום. ואי סלקא דעתך חצר משום שליחות נחשב, אם כן מצינו שליח לדבר עבירה, וקיימא לן: אין שליח לדבר עבירה! -

אמר רבנא: היכא אמרינן דאין שליח לדבר עבירה - היכא דשליח בר חיובא הוא, אבל בחצר דלאו בר חיובא הוא - מיחייב שולחו. ...

רב סמא אמר: היכא אמרינן אין שליח לדבר עבירה - היכא דאי בעי עביד, ואי בעי לא עביד [שהשליח הוא בר בחירה] והוא יכול להימנע מלבצע את השליחות. אבל חצר, דבעל כרחיה מותיב בה - מיחייב שולחו. מאי בינייהו? - איכא בינייהו כהן דאמר ליה לישראל צא וקדש לי אשה גרושה. אי נמי, איש דאמר לה לאשה: הקיפי בשליחותי את פאת ראשו של הקטן. להך לישנא דאמר כל היכא דאי בעי עביד, אי בעי לא עביד - לא מיחייב שולחו, הכא נמי אי בעי עביד אי בעי לא עביד - לא מיחייב שולחו. להך לישנא דאמרת כל היכא דשליח לאו בר חיובא - מיחייב שולחו, הני נמי כיון דלאו בני חיובא נינהו - מיחייב שולחו.

רא"ש מסכת בבא מציעא פרק א:ל

אמר רבינא כי אמרינן אין שליח לדבר עבירה היכא דשליח בר חיובא אבל היכא דלאו בר חיובא הוא מיחייב שולחו. רב סמא בר רבא קמיה דרבינא משמיה דרב אויא אמר כי אמרינן אין שליח לדבר עבירה הי"מ היכא דאי בעי עביד ואי בעי לא עביד. אבל חצר דבעל כרחיה מותיב בה מיחייב שולחה. וכתב הר' מאיר הלוי ז"ל דהלכתא **כרב סמא דכיון דאמר קמיה דרבינא משמיה דרב אויא ושתק רבינא וקבל הדר ביה ממאי דהוה אמר איהו וקבל מה שאמר משמיה דרב אויא. הלכך לא משכחת שליח לדבר עבירה אלא בחצר:**

שולחן ערוך חושן משפט הלכות שלוחין סימן קפב סעיף א

הגה: בכל דבר שלוחו של אדם כמותו, חוץ מלדבר עבירה דקיימא לן אין שליח לדבר עבירה (טור). **ודוקא שהשליח בר חיובא, אבל אם אינו בר חיובא הוי שליח אפילו לדבר עבירה (הגהות מיימוני פרק ה' דשלוחין).**

ש"ך חושן משפט סימן קפב ס"ק א

... לפע"ד דברי הר"ב צ"ע כי המעיין שם בהגהות מיימוני שם יראה דס"ל דאפשר דקיי"ל כרב סמא דהכל תלוי בין אם עושה השליח מדעתו או בע"כ ... ולפעד"נ אדרבה דעת המרדכי שפסק כרב סמא ... נראה לי לענין דינא כמו שכתבתי ...

• שוגג

תוספות מסכת בבא מציעא דף י עמוד ב

אחד שאמר גנב לשומר: שור אחד יש לי בבית פלוני, קחנו ותהא עליו שומר חנם. הוציאו השומר מרשות בעלים ומת, חייב הגנב במשיכת השומר. ואמאי? והא "אי בעי לא עביד". וי"ל כיון שאין השומר יודע שהוא גנוב הוה ליה כחצר, דבעל כרחו מותיב ביה.

חידושי הריטב"א מסכת קידושין דף מב עמוד ב

... דינא דאורייתא הוא כדלקמן ואפילו היכא דליתיה להאי טעמא [דאמרינן דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין] כגון שהוא שוגג וכיוצא בזה, ...

• מוחזק בעבירה

שולחן ערוך חושן משפט הלכות מאבד ממון חבירו בידים ומוסר ומלשין סימן שפח

מי ששלח שליח למסור, אם השליח הוחזק לעשות, חייב המשלחו, ואין לומר אין שליח לדבר עבירה, הואיל והוחזק בכך ...

ש"ך חושן משפט סימן שפח ס"ק סז

(סז) אם השליח הוחזק לעשות חייב המשלח כו' - דין זה שכתבו הר"ב והר"ש בן צמח לא נהירא לי וז"ל הרשב"ץ: ולא תימא אין שליח לד"ע דלא מיפטר בה"ט [של דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין] אלא בישראל, אבל אם הוחזק במוסר ובאנס לאו ישראל הוא וכמו שכתב הרמב"ם ה"ל עדות המוסרים, הם פחותים מן העכו"ם, וכיון שכן אין למשלח טענה לפטור משום דברי הרב וכי' שזה מפורסם שאינו שומע דברי הרב עכ"ל. הביאו ב"י ס"ס זה ואין דבריו נכונים בעיני ולא מבעי למה שפסקו הרמ"ה והרא"ש והנימוקי יוסף ושאר הרבה פוסקים כרב סמא בפ"ק דמציעא לעולם אין שליח לד"ע אפי' השליח לאו בר חיובא הוא כיון דאי בעי עביד ואי בעי לא עביד א"כ פשיטא הכא פטור המשלח דהא הכא נמי אי בעי המוסר עביד אי בעי לא עביד ...

~ סיכום ~

אנציקלופדיה תלמודית כרך א, אין שליח לדבר עברה [המתחיל בטור תשכה]

כלל זה נאמר בעיקרו לענין חיוב: אין המשלח חייב על מעשה שלוחו ששלחו לעשות דבר עבירה, אלא השליח חייב, שאף על פי שבכל התורה שלוחו-של-אדם-כמותו, בשליח לדבר עבירה אינו כן, בין בדיני נפשות, כגון האומר לשלוחו צא והרוג את הנפש, השליח חייב ושולחו פטור, ובין בדיני ממונות, כגון השולח את הבערה ביד אחר ושרף ממונו של חבירו, השליח חייב לשלם והמשלחו פטור, או מי שאמר לשלוחו צא וגנוב לי וגנב פטור המשלח, וכיוצא בזה.

משנה מסכת אבות פרק ד משנה טז

רבי יעקב אומר העולם הזה דומה לפרוודור בפני העולם הבא התקן עצמך בפרוודור כדי שתכנס לטורקלין: